

ПОРЯДОК ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВЦІВ МАЄ БУТИ ЧІТКІШИМ

До Міністерства освіти і науки України надходять численні звернення від підприємств, установ, організацій, а також від окремих громадян, які повідомляють про ускладнення, що трапляються при оформленні пенсії відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Розглянемо деякі з проблем, які викликають найбільше запитань.

У багатьох нормативних документах, виступах державних та громадських діячів наголошується, що входження України до кола розвинених країн світу можливе лише за умови прискореного розвитку вітчизняної науки та ефективного впровадження сучасних наукових досягнень у суспільне виробництво. Саме цим зумовлена увага держави до стану науки і статусу наукового працівника в нашій країні. Зокрема, в ст. 24 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (далі — Закон) встановлено порядок пенсійного забезпечення та соціального захисту наукових працівників, який має слугувати підвищенню престижності наукової праці та систематичному оновленню наукових кадрів. Визнаючи своєчасність і необхідність цієї норми, слід, проте, звернути увагу на певні складнощі у реалізації механізмів її впровадження. Спинімося лише на двох положеннях згаданої статті.

Частиною 6 статті встановлено, що «різниця між сумою пенсії за цим Законом та сумою пенсії, обчисленою відповідно до інших законодавчих актів, на яку має право дана особа, фінансується для наукових (науково-педагогічних) працівників бюджетних установ і організацій за рахунок Державного бюджету, а для наукових (науково-педагогічних) працівників інших підприємств і організацій — за рахунок коштів цих підприємств і організацій». Хоча Кабінет Міністрів України затвердив порядок виплати зазначеної різниці у розмірі пенсій (постанова від 13.12.2000 №1826), проте досі значна кількість життєвих ситуацій залишається поза сферою дії даної норми. В одних випадках забезпечується лише часткове бюджетне фінансування, в інших — дається взнаки платіжна неспроможність організацій. Є чимало фактів значного скорочення кількості працівників, зміни напряму діяльності організацій, форми власності, системи фінансування тощо. Всі ці проблеми ускладнюють для багатьох науковців можливість реалізувати свої права відповідно до Закону. Передусім це стосується тих з них, які працювали у сфері прикладних досліджень.

Щоб виправити ситуацію, необхідно внести зміни, які враховували б усі ці ситуації, до відповідних положень Закону.

Інша група не менш болючих проблем пов'язана з питанням, хто має право на призначення пенсії за Законом. У даному випадку обговоримо лише частину 2 ст. 24, де застосовано термін «посада, яка прирівнюється до посад наукових працівників» і визначено, що час посідання таких посад зараховується до стажу наукової роботи. В яких правах і за якими ознаками прирівнюється — про це в Законі не йдеться. Але візьмемо до уваги, що цей термін уведено до статті 24 про пенсійне забезпечення та соціальний захист наукового працівника. З огляду на це, а також на підставі комплексного аналізу змісту частин 1, 2, 17 цієї статті можна дійти висновку, що саме у правах на пенсійне

забезпечення та соціальний захист і має здійснюватися прирівнювання зазначених посад, а не тільки у праві на стаж наукової роботи. Про таке сприйняття цієї норми свідчить те, що у чинній постанові Кабінету Міністрів України від 27.05.1999 №923 (із змінами) право на отримання пенсії відповідно до Закону надано інженерно-технічним працівникам (і спеціалістам), які мають науковий ступінь і працюють за спеціальністю.

Міністерством освіти і науки України за дорученням Кабінету Міністрів України вже розроблено проект постанови про внесення змін до згаданої постанови. Основна мета цих змін — уточнення переліку посад наукових працівників наукових установ галузевого профілю та редакційна правка тексту постанови відповідно до чинної нормативної лексики. **У проекті постанови збережено норми стосовно прав осіб, які працювали на посадах, що прирівнюються до посад наукових працівників. До них, згідно з визначенням, наведеним у проекті, можуть бути віднесені посади працівників за всіма напрямками діяльності, якщо особи, які їх посідають, за наявності наукового ступеня або вченого звання працюють (працювали) за спеціальністю відповідно до галузі наук, з якої було присуджено науковий ступінь або присвоєно вчене звання.**

У чинній редакції постанови такому визначенню відповідають посади інженерно-технічних працівників і спеціалістів, які мають науковий ступінь або вчене звання і працюють за спеціальністю. Здавалося б, у цій частині проекту йдеться лише про редакційну правку тексту постанови. Проте внаслідок різного сприйняття норми, викладеної у частині 2 ст. 24, саме це положення проекту постанови викликає найбільше протиріччя на стадії узгодження проекту. Його опоненти наполягають на наданні особам, які працюють (працювали) на посадах, що прирівнюються до посад наукових працівників, лише права на зарахування часу роботи на таких посадах до стажу наукової роботи (а не права на пенсію).

Такий підхід опонентів є не лише спірним щодо його відповідності положенням ст. 24 Закону, він також порушує принцип рівноправності працівників науки. Наведемо приклад. Лікар-практик, кандидат або доктор медичних наук, має наукові монографії, щороку публікує наукові статті, бере участь у роботі наукових конференцій. Він, звичайно, вчений, проте не матиме права на призначення йому пенсії як науковому працівникові. На наш погляд, таке розв'язання проблеми не відповідає державному курсу на збереження і розвиток вітчизняної науки як необхідної передумови для прискореного зростання економічного потенціалу нашої країни.

І на завершення повідомимо, що проект закону про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», за яким мають бути розв'язані проблеми стосовно виплати різниці у розмірі пенсій, нині узгоджується у відповідних комітетах Верховної Ради України.

В. КІБЛИК,
начальник нормативно-правового відділу
Міністерства освіти і науки України